

IMUNITATEA ȘEFULUI DE STAT: EVOLUȚIE, CONȚINUT ȘI FORME

**TATARU Gheorghi - avocat, doctorand la Institutul de Cercetări Juridice și Politice
al Academiei de Științe a Moldovei**

The article contains an analysis of the institution of Head of State immunity, based on the theory of constitutional law, international law and interpretation of constitutional norms. After a brief overview of the historical evolution of the institution, the author analyzes forms of immunity, outlining the importance and distinction of the immunity of substantive law and procedural immunity.

Keywords: immunity, inviolability, Head of State, Constitution, liability, immunity of substantive law, procedural immunity.

Articolul conține o analiză a instituției imunității șefului de stat, prin prisma teoriei dreptului constituțional a dreptului internațional și a interpretării normelor constituționale. După o scurtă expunere a evoluției istorice a instituției, sunt analizate formele imunității, fiind accentuată distincția și importanța imunității de drept material și a imunității procedurale.

Cuvinte-cheie: imunitate, inviolabilitate, șef de stat, Constituție, răspundere juridică, imunitate procedurală, imunitate de drept material.

В статье исследуется институт иммунитета главы государства, на основе теории конституционного права, международного права и толкования конституционных норм. После краткого обзора исторической эволюции института, автор рассматривает формы иммунитета, подчеркивая важность и различие между неприкосновенности материального права и процессуального иммунитета главы государства.

Ключевые слова: иммунитет, неприкосновенность, глава государства, конституция, правовая ответственность, процессуальный иммунитет, материальный иммунитет.

Introducere

În ultimul timp, în literatura de specialitate tot mai mult se insistă pe ideea că instituția *răspunderii șefului de stat* decurge organic din principiul separației puterilor în stat, din sistemul frînelor și contrabalanțelor, fiind un factor de echilibrare a puterii președintelui [25, p. 7]. Pe de altă parte, răspunderea acestui demnitar de stat tot mai prominent se reliefează pe fonul principiului fundamental al egalității tuturor în fața legii și a justiției, în cadrul unui stat de drept. Nu mai puțin importantă în context este și practica societății interna-

țională din ultimul secol, de condamnare a unor șefi de stat, găsiți vinovați de comiterea unor grave crime de drept internațional. Evident, din aceste perspective, de altfel destul de relevante, deosebit de actuală a devenit instituția imunității șefului de stat, mai ales sub aspectul conținutului și limitelor sale, deoarece chiar dacă este văzută ca un instrument de protecție a funcției, ea nu trebuie să servească drept un privilegiu personal al persoanei care deține funcția și să-l absolvească totalmente de răspundere pentru faptele comise.

Scopul studiului

În lumina celor expuse, în prezentul studiu ne propunem o abordare a instituției imunității șefului de stat, inclusiv sub aspectul evoluției sale istorice, în vederea precizării conținutului și formelor acesteia.

Rezultate obținute și discuții

Instituția imunității șefului de stat a cunoscut o evoluție remarcabilă, începând cu recunoașterea acesteia ca fiind una *absolută*, ajungând în prezent a fi destul de *limitată*, moment reclamat în mare parte de principiul separației puterilor și de sistemul frinelor și contrabalanțelor propriu regimului de organizare democratică a puterii în statul de drept. Aceeași evoluție a fost parcursă de instituția în cauză și la nivel internațional, ultimul secol marcând radical transformarea acesteia.

Retrospectivă istorică. Potrivit opiniei majoritare, originile imunității șefului de stat rezidă în suveranitatea statului pe care îl reprezintă [15, p. 11]. Unii autori însă susțin că „dat fiind faptul că statul a fost considerat proprietatea exclusivă a suveranului, într-o măsură considerabilă, atributele personale de suveranitate ale monarhului au conferit și statului calitatea de suveranitate” [22, p. 35].

Cel puțin la începuturi, instituției imunității nu îi corespunde, în mod obligatoriu, un fundament juridic solid. Astfel, pînă la distincta conturare a conceptelor de „stat” și „suveran” (ce a avut loc în perioada sec. XV – XVII-lea), autoritatea suveranului era absolută, supremă. În consecință, în dreptul intern acesta era absolut imun față de jurisdicția instanțelor. Din perspectiva dreptului internațional, principiul reciprocității și relațiile dintre suverani a determinat recunoașterea în mod absolut a imunității suveranului străin. Argumentul invocat a fost pe cît de simplist, pe atît de puternic – ar fi illogic ca un suveran să nu poată răspunde niciodată în fața instanțelor din statul său, dar să poată fi tras la răspundere într-un stat străin [15, p. 15].

Din punct de vedere teoretic, suportul pentru imunitatea absolută a șefului de stat a fost unul distinct, în funcție de cele două domenii: *dreptul intern* și *dreptul internațional*. În domeniul dreptului internațional, rădăcinile se găsesc în noțiunile tradiționale privind relațiile diplomatice dintre state, actorilor statali fiindu-le teamă că dacă ar exista derogări de la normele tradiționale în raport de

șefii de stat în exercițiu, atunci ar fi o atmosferă de dezordine în comunitatea internațională, în relațiile internaționale și diplomație, în general [10, p. 9]. La nivelul dreptului intern, șeful de stat, tradițional – monarhul, a fost mult timp deasupra legii, fiind greu de imaginat posibilitatea angajării răspunderii sale [15, p. 14-15].

Potrivit cercetătorilor [15, p. 15], prima fractură în monolitul imunității (absolute) a șefului de stat, o reprezintă procesul regelui Carol I Stuart al Angliei, care a fost trimis în judecată, fiind acuzat de trădare (conform actului de inculpare, regele era un tiran, trădător și ucigaș, un dușman public și nemilos al Angliei) și condamnat la moarte (la data de 30 ianuarie 1649), chiar dacă nu exista la acea vreme nici un act normativ care să stabilească sau măcar să permită judecarea monarhului. O altă lovitură dată imunității absolute a șefului de stat a fost cazul regelui Ludovic al XVI-lea al Franței, care în mod similar, a fost trimis în judecată pentru trădare, fiind ucis prin ghilotinare pe data de 21 ianuarie 1793.

Dincolo de aceste precedente, totuși anume modificările de ordin economic, politic și social evidențiate de istorici au constituit un factor important ce a contribuit la nivel național la demitizarea persoanei suveranului, coborîndu-l în rîndul persoanelor de rînd, al plebei. Începînd cu aceste prime cazuri, instituția șefului de stat (fie el și un monarh absolut) a început să fie analizată și în relație cu răspunderea juridică, precum și cu posibila apărare a imunității șefului de stat [15, p. 16].

La nivel internațional, schimbarea percepției a avut loc mai tîrziu, într-o manieră mult mai aproape de standardele de legalitate cerute de comunitatea internațională. Pînă în sec. al XIX-lea, imunitatea șefului de stat (tratată în strînsă conexitate cu cea a statului) nu a cunoscut nicio breșă, în schimb, la începutul sec. al XX-lea, instituția șefului de stat a început să sufere un proces lent, dar sigur de eroziune, întrucît în dreptul internațional a început să se pună accent tot mai pregnant pe valorile individului, conturîndu-se și o eventuală răspundere pentru încălcarea normelor de drept internațional de către actorii statali. Totuși, imputarea răspunderii și în sarcina indivizilor este o idee modernă, ce a început să prindă rădăcini legitime în ultimele decenii [15, p. 17-18].

Înființarea instanțelor penale internaționale de la Nürnberg și Tokio, precum și apariția unor in-

strumente internaționale prin care se încearcă repri-marea unor grave infracțiuni de drept internațional au evidențiat disponibilitatea comunității internaționale de a ajuta la evoluția dreptului internațional [2, p. 66], iar conceptele tradiționale westphaliene de suveranitate au început să fie treptat înlocuite de valori ca drepturile omului și răspunderea individuală, dintre care se remarcă prin importanță cea a șefului de stat [15, p. 19].

Astfel, dacă inițial, din mai multe considerente, regulile nescrise ale dreptului cutumiar sprijineau ideea unei imunități absolute a șefului de stat, atât la nivel național, cât și internațional, aceasta nu poate fi susținută actualmente. În ultimele decenii, la nivel internațional, comunitatea a început să adopte o poziție tot mai strictă asupra instituției imunității șefului de stat, subliniind necesitatea recunoașterii drepturilor victimelor gravelor încălcări ale drepturilor omului și pavând astfel, drumul spre imputarea acestor fapte în sarcina celor vinovați, fie ei chiar șeful de stat și chiar dacă aceasta aduce cu sine o posibilă amenințare la adresa normelor clasice de suveranitate [10, p. 9]. La nivelul dreptului intern, ținând seama de specificul fiecărui sistem juridic în parte, tendința este de a restrânge cât mai mult sfera de aplicabilitate a imunității șefului de stat, fie el în exercițiu sau ulterior, nu doar în raport cu gravele violări ale drepturilor omului, ci și infracțiuni de natură economică de mare gravitate sau chiar de drept comun [15, p. 22].

În spațiul românesc, imunitatea șefului de stat s-a impus atât datorită unei tradiții istorice existente în dreptul comparat, cât și a unei necesități [8, p. 300], inclusiv practice de a se realiza la un bun nivel activitatea de șef de stat [1, p. 211].

Pe linia unei tradiții seculare, în monarhii, șeful statului se bucură atât de iresponsabilitate politică în fața Parlamentului, cât și de o iresponsabilitate absolută în materie penală. În monarhiile absolute, această regulă a apărut ca urmare a faptului că șeful statului era în același timp legiuitor și judecător suprem, astfel încât, în structura statului, el se plasa deasupra legilor [8, p. 300].

Instituția imunității șefului de stat s-a putut menține și în monarhiile constituționale, dat fiind că, în regimurile parlamentare, actele monarhului nu sunt valabile decât cu contrasemnătura unui ministru, care, prin aceasta, îl degajează de răspundere și devine el răspunzător. Atât în republicile cu regim

prezidențial, cât și în cele cu regim parlamentar, regula imunității șefului de stat s-a menținut ca urmare a necesității de a se crea un organ plasat deasupra luptelor politice și sustras presiunilor, șicanelor și răzbunărilor partizane. În aceste țări, însă regula s-a păstrat într-o formă atenuată, în sensul că ea scutește de răspundere șeful de stat pentru infracțiunile săvârșite în exercițiul funcțiunii, cu excepția înaltei trădări, dar nu și pentru celelalte infracțiuni [8, p. 300-301].

Definiții și precizări conceptuale. Atât în dreptul comparat, cât și în dreptul intern, nu există o definiție a conceptului de *imunitate* în general și, cu atât mai puțin, a instituției *imunității șefului de stat*, deși noțiunea este regăsită în textele Constituțiilor din majoritatea sistemelor de drept, precum și în numeroase instrumente internaționale [10, p. 28-29].

Din punct de vedere etimologic, termenul „imunitate” provine din limba latină („immunitas”, „immunitatis”), traducându-se ca „liberare”, „absolvire”, „independent”, „nesusceptibil” [20, p. 15] (într-o altă opinie – *scutire de sarcini publice* [15, p. 36]). În context juridic, „imunitatea” în cel mai larg sens înseamnă scoaterea unui anumit cerc de subiecți de drept de sub acțiunea regulilor general obligatorii.

În general, imunitatea a fost considerată atât la nivelul dreptului național, cât și al celui internațional, ca o excepție sau excludere de la exercitarea jurisdicției, în considerarea statutului entității, fie el statul sau o persoană anume desemnată [18, p. 10].

În doctrina românească, *imunitatea*, ca instituție juridică, este privită ca o modalitate de ocrotire acordată anumitor persoane, menită a-i proteja pe aceștia de presiuni, abuzuri ori procese șicanatorii îndreptate împotriva lor, în cadrul exercitării mandatului pe care îl au de îndeplinit, având drept scop asigurarea libertății și independenței exercitării drepturilor și obligațiilor constituționale și legale și protejarea lor împotriva urmărilor judiciare abuzive [7, p. 23-24; 13, p. 329].

În context, prof. român I. Deleanu formulează cel mai exact definiția imunității, apreciind că acestea sunt reguli derogatorii de la cele de drept comun și au ca scop asigurarea independenței persoanei în exercitarea mandatului său și punerea lui sub protecție față de acte sau fapte abuzive ale autorităților administrative, judiciare sau ale persoanelor fizice [9, p. 147].

În doctrina rusă, imunitatea este definită ca un tip distinct de privilegii, legate de absolvirea unor persoane (prevăzute de normele dreptului internațional, Constituție sau alte legi), de anumite obligații și răspundere, în vederea exercitării de către acestea a funcțiilor cu care sunt învestite [23, p. 12]. Specificul imunității ca tip distinct de privilegii constă în faptul că ea oferă drepturi suplimentare sau eliberează de anumite obligații doar în sfera realizării răspunderii juridice. Respectiv, nu presupune nici un fel de alte beneficii sociale sau materiale [26, p. 9].

Ca categorie generală, imunitatea juridică prezintă o excepție în sfera răspunderii juridice, stabilită în norme speciale cu scopul de a spori protecția juridică a unui anumit cerc de subiecți pentru asigurarea eficienței activității lor desfășurate în vederea exercitării unor importante funcții statale și sociale [24, p. 112].

În doctrina autohtonă, imunitatea este văzută ca un privilegiu special, menirea socială principală a căruia constă în a garanta protecția subiecților speciali față de atentate nejustificate (ilegale), independența lor și exercitarea funcțiilor sociale și statale de către aceștia. Statul, în scopul realizării corespunzătoare a competențelor sale este cointerestat în instituirea imunității ca un element necesar al statutului juridic al anumitor subiecți de drept [19, p. 129].

Importanța și utilitatea *imunității* într-un stat democratic este necesară, deoarece se simte nevoia unei protecții speciale a reprezentanților poporului în cadrul exercitării mandatului acestora [14, p. 793-794]. Indiferent că este președintele unei republici sau un monarh constituțional, instituția imunității își găsește justificare în considerente de oportunitate politică. Astfel, șeful statului înainte de a fi o persoană este o instituție cu cea mai înaltă autoritate de stat. Or, pentru păstrarea autorității ei, este bine să nu se poată aduce atingere persoanei care reprezintă instituția. Imunitatea acordată președintelui este tocmai de natură să oprească unele abuzuri, șicane ori altfel astfel de modalități în care se poate știrbi autoritatea pe care trebuie să o impună o asemenea funcție de stat [14, p. 794].

Astfel, pentru ocrotirea autorității se impune cu necesitate protejarea persoanei care reprezintă instituția publică [7, p. 26], însă această garanție de care se bucură demnitarul trebuie privită și înțelesă ca o prerogativă a funcției în vederea îndeplinirii

normale a mandatului și sub nicio formă aceasta nu trebuie să se transforme într-un privilegiu de care Președintele să se folosească pentru satisfacerea ori atingerea unor interese personale, exterioare mandatului și care ar nesocoti implicit prevederile Constituției [16, p. 133].

În Republica Moldova, imunitatea șefului statului este prevăzută la nivel constituțional în art. 81 alin. (2) din Constituția Republicii Moldova [4], potrivit căruia: „Președintele Republicii Moldova se bucură de imunitate, în sensul că acesta nu poate fi tras la răspundere juridică pentru opiniile sale exprimate în exercitarea mandatului.

Imunitatea șefului statului se concretizează în imposibilitatea instanțelor judecătorești de a trage la răspundere juridică pe persoana fizică care îndeplinește această înaltă demnitate publică [6, p. 180-181]. În realitate, imunitatea este acordată șefului statului pentru ca acest înalt demnitar să-și poată îndeplini mandatul încredințat de către membrii organului reprezentativ suprem al poporului din Republica Moldova. Ea se referă numai la opiniile exprimate în exercitarea acestei demnități publice și privește exclusiv perioada de timp aferentă exercitării mandatului prezidențial. Toate opiniile și actele care nu prezintă relevanță sub aspect juridico-penal nu pot constitui temeiuri pentru promovarea unor acțiuni în instanță [6, p. 181]. În cazul în care șeful statului săvârșește o infracțiune atunci Parlamentul îi poate **ridica imunitatea** cu votul a 2/3 din numărul deputaților aleși. Punerea sub acuzare în această situație este echivalentă practic cu ridicarea imunității Președintelui [6, p. 182].

În interpretarea extinctivă a cercetătorilor autohtoni, alin. (2) al art. 81 din Constituție acordă persoanei ce exercită funcția de Președinte al Republicii imunitate împotriva oricărui abuz exercitat împotriva sa sau a familiei sale de alte persoane, inclusiv de cele publice. Reglementarea constituțională a imunității Președintelui este justificată de necesitatea protecției mandatului acestuia, ca o garanție a îndeplinirii prerogativelor constituționale și, totodată, o condiție a funcționării statului de drept [5, p. 310].

Formele imunității. Referitor la *formele imunității*, în literatura de specialitate nu poate fi atestată o viziune unică.

Una din cea mai importantă clasificare a instituției imunității în general, este realizată în funcție de

izvorul care stă la originea acesteia, în baza căruia se face distincție între *imunitatea de dreptul intern* și *imunitatea de drept internațional* [21, p. 219]

Tradițional, sunt considerate imunități de drept intern imunitatea șefului de stat și, respectiv, cea a parlamentarilor, în timp ce imunitatea diplomatică este prototipul imunităților de drept internațional. Pentru încadrarea corectă a imunității într-o categorie sau alta se consideră că este necesar a se face apel la *izvorul instrumentului normativ* (sau cutumiar) aplicat de instanța în fața căreia este dedus judecării cazul, precum și la însăși *caracterul forului judiciar implicat*. Astfel, dacă forul judiciar decizional este, de exemplu, instanța competentă a statului ale cărui interese le reprezintă inculpatul, vom fi în fața unei imunități de drept intern, instanța respectivă aplicând prevederile dreptului intern (ale Constituției și ale Codului Penal). Dacă, forul judiciar implicat va fi o instanță penală internațională sau chiar o instanță penală a altui stat decât cel al cărui resortisant este inculpatul, atunci acest for va aplica regulile dreptului internațional sau prevederile dreptului cutumiar internațional cristalizate în domeniu [15, p. 24].

Potrivit cercetătorului V. Zaporozjan, imunitatea Președintelui se exprimă sub două forme [5, p. 310]:

- a) *individuală*, ce-i asigură Președintelui și familiei sale securitatea fizică și psihică;
- b) *decizională*, ce-i asigură Președintelui inviolabilitatea față de orice acțiuni prezente sau viitoare pentru opiniile expuse și deciziile asumate în exercitarea mandatului.

Imunitatea individuală este o garanție acordată de constituantă Președintelui pentru ca acesta să slujească interesului public cu imparțialitate și obiectivitate, întru exercitarea cu bună credință, fără griji și implicații externe în viața sa și a familiei sale. În acest scop, *Legea privind asigurarea activității Președintelui Republicii Moldova* [11] obligă serviciile abilitate (Serviciul de Protecție și Pază de Stat, aflat în subordinea Președintelui) să asigure securitatea Președintelui și a membrilor familiei sale [20, p. 16].

Al doilea aspect al imunității ține de *garanțarea libertății decizionale* și de exprimare a Președintelui în exercitarea atribuțiilor constituționale. În activitatea sa, Președintele trebuie să se bucure de o reală libertate de gândire, expresie și acțiune, astfel încât să-și exercite mandatul în mod eficient. Dacă pentru unele demnități de stat prima formă a imunității

este supusă criticii, fiind considerată ca un privilegiu, cea de-a doua formă este menținută în toate sistemele democratice. Imunitatea, în cele două forme, protejează Președintele Republicii de eventualele presiuni sau abuzuri ce s-ar comite împotriva persoanei sale, fiindu-i astfel asigurată independența, libertatea și siguranța în exercitarea drepturilor și a obligațiilor care-i revin potrivit Constituției și legislației în vigoare [5, p. 310].

O a treia formă de imunitate recunoscută Președintelui Republicii Moldova este *imunitatea diplomatică*, stipulată în *Legea privind asigurarea activității Președintelui Republicii Moldova* [11] și alte legi, care vizează, în mod special, protecția Președintelui dincolo de hotarele țării [20, p. 17]. Important este că în caz de expirare a mandatului, de demisie sau de imposibilitate definitivă de exercitare a atribuțiilor, potrivit legii citate, Președintele Republicii Moldova își păstrează în continuare *imunitatea individuală* (prin continuarea asigurării securității acestuia) (art. 12) și pe cea *diplomatică* (art. 16). Dreptul la aceste imunități și alte garanții acordate de lege este privat în cazul în care Președintele Republicii Moldova este demis în condițiile art.89 din Constituția Republicii Moldova (art. 17 din Lege) [20, p. 17].

O abordare destul de amplă a formelor imunității șefului de stat poate fi atestată la cercetătorul român D. Nițu, care identifică în context următoarele categorii [15, p. 38-40]:

- *imunitate de drept intern* și *imunitate de drept internațional* (forme expuse ceva mai sus);
- *imunitate funcțională* și *imunitate generală* sau *absolută*, forme ce se deosebesc în baza limitei materiale a efectelor imunității. Imunitatea funcțională este limitată la faptele comise în exercitarea atribuțiilor specifice funcției al cărei corolar este imunitatea, în timp ce imunitatea absolută are o sferă generală de cuprindere, intrând sub incidența ei toate faptele comise, fără a avea vreo relevanță conexitatea cu atribuțiile de serviciu. Această clasificare, avînd ca punct de reper natura infracțiunii presupus a fi comise de titularul funcției oficiale are relevanță doar în contextul dreptului penal material. Imunitatea șefului de stat în spațiul românesc a cunoscut o evoluție în timp în funcție de forma de guvernămînt și de regimul politic, fiind inițial una absolută și ajungînd ca la ora actuală să fie una funcțională, limitată la faptele comise în exercițiul funcției [21, p. 220].

- *imunitate de drept material și imunitate de drept procesual* (într-o altă opinie, inviolabilități și imunități [17, p. 181]), forme ce se deosebesc în funcție de natura izvorului care le reglementează, considerată fiind ca principala clasificare a imunității.

Reținându-ne atenția asupra acestei ultime clasificări, precizăm că *imunitățile* ar corespunde dreptului material, excluzând răspunderea penală a persoanei (fie pentru toate infracțiunile, când este absolută, fie doar pentru cele comise în exercitarea atribuțiilor de serviciu, când este funcțională), în timp ce *inviolabilitățile* ar corespunde procedurii penale, fiind obstacole de formă în calea începerii sau continuării procesului penal, având un caracter relativ, în sensul că pot fi înlăturate în anumite condiții. Mai succint, *imunitatea* desemnează instituția de drept material, iar *inviolabilitatea* cea de drept procesual [15, p. 39-40].

Imunitatea de drept material (funcțională sau absolută, după caz) mai este cunoscută și sub denumirea de *imunitate substanțială, organică, materială, imunitate de jurisdicție penală sau imunitate ratione materiae*. Ea este acordată în considerarea faptului că șeful de stat este principalul agent oficial al statului și, astfel, actele pe care le comite (în exercițiul funcției sau în general) nu îi sunt imputabile lui ci, trebuie atribuite statului.

În literatura de specialitate, imunității materiale îi sunt recunoscute asemenea atribute precum: „mijloc de protecție” [7, p. 23], „trăsătură a mandatului” [3, p. 95], „neresponsabilitate penală” [12, p. 42], „o cauză specială de înlăturare a răspunderii penale” [15, p. 45].

La rîndul său, *imunitatea procedurală* este întilnită sub denumirea de *imunitate personală sau imunitate ratione personae*. Aceasta se fundamentează pe necesitatea de a asigura buna desfășurare a activității șefului de stat. Orice interferență cu desfășurarea atribuțiilor acestei persoane când se află în exercițiul funcției, pe perioada mandatului poate aduce atingere, datorită poziției funcției sale în ierarhia constituțională, însuși bunului mers al statului ale cărui interese această persoană le reprezintă [15, p. 41].

Necesitatea realizării distincției între cele două tipuri de imunitate este esențială, susțin cercetătorii [15, p. 41-42], întrucît în considerarea fiecăreia apar diferite consecințe pe plan legal. Astfel, referitor la imunitatea *ratione materiae*, trebuie luat în considerare faptul că:

- fiind o instituție de drept material, implică faptul că se va ajunge la fondul cauzei, și, odată constatăată existența imunității, deși aceasta nu va conduce la achitare, fapta comisă nu va fi imputată persoanei, iar răspunderea sa penală nu va fi angajată;

- de regulă, cel puțin în materia imunității prezidențiale, ea se referă la acte oficiale, comise în exercitarea atribuțiilor de serviciu;

- nu încetează la finele mandatului sau perioadei de exercitare a funcției, ci va continua să subziste cu titlu permanent;

- produce efecte *erga omnes*, fiind opozabilă oricărui organ judiciar, indiferent de competență, statut sau regim.

În privința *imunității procedurale*, situația este diferită, deoarece:

- reprezintă o instituție de drept procesual penal și are o sferă temporală limitată, încetînd la data împlinirii mandatului sau eliberării din orice motiv din funcție;

- are o sferă materială de aplicabilitate teoretic absolută, intrînd sub incidența ei toate actele (oficiale sau private), comise înainte sau pe parcursul mandatului, asigurînd o inviolabilitate absolută;

- unicul element de asemănare cu imunitatea materială este că, în principiu, în cazul șefului de stat, atît timp cît este recunoscută, imunitatea va fi opozabilă cu titlu general.

Importanța distincției dintre cele două forme de imunități își demonstrează relevanța mai ales în ipoteza în care ele se suprapun. De ex., cazul unui șef de stat, care a comis infracțiuni în timpul exercitării atribuțiilor de serviciu. În acest caz, cele două imunități coexistă și se suprapun, pe perioada duratei mandatului. Pe această durată va funcționa imunitatea procedurală, care își produce efectele în mod absolut. Ulterior încetării mandatului va înceta, de asemenea, și protecția absolută a imunității procedurale, analiza mutîndu-se pe imunitatea funcțională și pe modul în care aceasta își produce efectele. Astfel, în măsura în care fapta dedusă judecății constituie un act oficial, comis în sfera atribuțiilor de șef de stat va funcționa imunitatea funcțională, în mod general și perpetuu, iar în caz contrar, procesul va putea intra pe fond, determinînd pronunțarea unei soluții de achitare sau de condamnare [15, p. 42-43].

În concluzie, este important de precizat că dacă *imunitatea de drept material* este una absolută pen-

tru acțiuni concrete, expres prevăzute de lege/Constituție, temporal fiind valabilă doar în perioada exercitării mandatului (fiind catalogată drept „o cauză specială de înlăturare a răspunderii penale” [p. 45]), atunci *imunitatea procedurală* reprezintă doar o cauză specială care împiedică demararea oricărei proceduri sau suspendă o procedură deja începută contra șefului de stat, astfel spus împiedică punerea în mișcare a acțiunii penale sau continuarea procesului penal, în funcție de momentul în care devine incidentă.

Bibliografie:

1. Benditer I., Muraru I. *Drept constituțional*. București: Editura Didactică și Pedagogică. 1982.
2. Borghi A. *L'immunité des dirigeants politiques en droit international*. Genève: Helbing&Lichtenhahn, Basel. 2003, p.560.
3. Constantinescu M., Muraru I. *Drept parlamentar*. București: Gramar. 1994.
4. *Constituția Republicii Moldova*, adoptată la 29.07.1994, în vigoare din 27.08.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 12.08.1994, Nr. 1
5. *Constituția Republicii Moldova: comentariu/ coord. de proiect: Kl. Sollfrank; red.: N. Pîrțac, L. Țurcanu*. Chișinău: Arc. 2012, (Tipografia „Europress”) p. 576.
6. Curpă V.S. *Tratat de drept constituțional român*. Vol. II. Bacău: Rovimed Publishers. 2011, p.878.
7. Deaconu Ș. *Cîteva aspecte de natură constituțională privind răspunderea Președintelui României*. În: Dreptul. 2007, Nr. 12. pp. 23-24.
8. Drăganu T. *Drept constituțional și instituții politice. Tratat elementar*. București: Lumina Lex. 2000, p. 300.
9. Deleanu I. *Drept constituțional și instituții politice*, vol. 2, Editura Chemarea, Iași. 1993.
10. Kolodkin R.A. *Preliminary report on immunity of State officials from foreign criminal jurisdiction*. International Law Commission, Sixtieth session, Geneva, 5-6 mai, 7-8 august 2008. – apud Nițu D. *Imunitatea șefului de stat în dreptul penal*. București: Universul Juridic. 2012, p.612.
11. *Legea privind asigurarea activității Președintelui Republicii Moldova*, nr. 1111 din 11.03.1997. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. nr. 16-17 din 13.03.1997.
12. Lorincz A.-L. *Urmărirea penală. Restrîngerea imunității*. În: Revista de drept penal. 2009, Nr. 2.
13. Muraru I., Constantinescu M. *Drept parlamentar românesc*. București: All Beck. 2005, p.447.
14. Muraru I., Tănăsescu E.S. (coord.) *Constituția României. Comentariu pe articole*. București: C.H. Beck. 2008.
15. Nițu D. *Imunitatea șefului de stat în dreptul penal*. București: Universul Juridic. 2012, p.612.
16. Pașca V. *Prolegomene în studiul dreptului penal*. București: Ed. Lumina Lex. 2000, p.213.
17. Pop T. *Drept penal comparat. Partea generală*. Cluj-Napoca: Ed. Tipografia „Ardealul”. 1923.
18. Przetacznik F. *Protection of Officials of Foreign States according to International Law*. Martinus Nijhoff Publishers, Haga – Boston - Londra. 1983.
19. Railean P. *Esența și importanța activității jurisdicționale în asigurarea legalității în statul de drept*. Teză de doctor în drept. Chișinău. 2014, p.201.
20. Slipenski B. *Imunitatea șefului de stat: conținut și limite*. În: Jurnalul Juridic Național: teorie și practică. 2015, Nr. 4, pp.14-18.
21. Streteanu F. *Tratat de drept penal. Partea generală*. Vol. I. București: C.H. Beck. 2008.
22. Watts A. *The Legal Position in International Law of Head of State, Heads of Governments and Foreign Ministers*. In: Recueil des Cours. 1994, III, vol. 34. [resurs electronic]: <http://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e1417?prd=EPIL>. (accesat la 14.06.2016)
23. Малько А.В. *Правовые иммунитеты*. В: Правоведение. 2000. №6 (233). pp. 11-22.
24. Потапов Д. *Правовой иммунитет и соблюдение принципа равенства перед законом: проблемы юридической доктрины*. В: Право и управление. XXI век. 2013, №3 (28), pp.112-116.
25. Рунец С. В. *Ответственность главы государства (Россия и зарубежный опыт)*. Автореф. дис. канд. юрид. наук. М.. 2008, p. 22.
26. Суменков С.Ю. *Привилегии и иммунитеты как общеправовые категории*: Автореферат диссертации на соискание научной степени кандидата юридических наук. Саратов. 2002.